

מעשה הנמלה

זה מה שאירע בימי שלמה המלך ע"ה בשעה שנתן הקב"ה מלכות לשלמה בן דוד והמשילו על כל מיני חיות ובריה שבעולם ועל בני אדם ועל חיות ועופות ועל כל מה שברא הקב"ה ונתן לו אדרת גדולה שישב עליה והיא ממשי ירוק ארוגה מזהב טוב וכל מיני ציורים שבעולם והיה ארכה ס' מיל ורחבה ס' מיל והיה לשלמה ד' שרים. שר אחד מבני אדם ושר ב' מן השדים ושר ג' מן החיות ושר ד' מן העופות. והשר שהוא מבני אדם אסף בן ברכיה שמו. והשר שהוא מן השדים רמיראם שמו. ושר חיות אריה. ושר עופות נשר. ולא היה הולך כי אם על הרוח. והיה אוכל סעודת בקר בדמשק וסעודת ערב במדי. ר"ל במזרח וכמערב. ויהי היום ההוא והיה מתנאה בעצמו ואמר לא יש בעולם כמוני שנתן לי הקב"ה חכמה ובינה ודעת והשכל והמשילני על כל בריותיו. באותה שעה נתנדנד הרוח ונספל מעל האדרת מ' אלף איש. כשראה שלמה כך צעק על הרוח ואמר הרוח שוב הרוח תשב. השיב הרוח ואמר שב אתה עם אלהיך ולא תתנאה ואשוב אני עמך. באותה שעה נכלם שלמה מדברי הרוח. ועוד שהיה הולך יום אחד ועבר על נחל אחר שהיו בו נמלים ושמע קול אחת נמלה שחורה שהיתה אומרת לנמלים הכנסו לבתיכם שלא ישחיתו אתכם חיילותיו של שלמה המלך. כששמע שלמה את דברי הנמלה חרה אפו ואמר לרוח רד למטה לארץ. וירד. שלח אחר הנמלים ואמר מי מכם אמרה הכנסו לבתיכם שלא ישחיתו אתכם מחנות שלמה. אמרה אותה הנמלה אני אמרתי להם. אמר לה למה אמרת כך. אמרה לו יראתי שמא יבואו לראית מחנותיך ויבטלו מהשבח שמשבחין להקב"ה ויחר אפו עלינו ויהרגנו. אמר לה למה לא דברה מכל הנמלים אחת אלא את. אמרה לו אני מלכה שלהם. אמר לה מה שמך. אמרה לו "מחשמה". אמר לה אני רוצה לשאול אותך שאלה אחת. אמרה לו אינו ראוי שיהיה השואל למעלה והנשאל למטה. העלה אותה לפניו. אמרה לו אינו ראוי שיהיה השואל יושב על כסא והנשאל לארץ אלא תשא אותי על ידיך ואחזיר לך תשובה. ולקח אותה על ידו.

נשארה לו כנגד פניו אמרה שאל. אמר לה יש בעולם גדול יותר
 ממני. אמרה לו הן. אמר לה מי הוא. אמרה לו אני. אמר לה
 כיצד את גדולה ממני. אמרה לו אלו לא הייתי גדולה ממך לא
 שלחך הקב"ה אצלי שתשאני על כסך. כשמוע שלמה את דברי
 הנמלה חרה אפו עליה והשליך אותה על הארץ ואמר לה נמלה
 איך יודעת מי אני. אני שלמה בן דוד המלך ע"ה. אמרה הנמלה
 לשלמה תדע לך שאת. מטפה סרוחה ולא תתנאה בעצמך. באותה
 שעה נפל שלמה על פניו ונתכייש ונכלם מדברי הנמלה. אח"כ
 אמר לרוח תשא את האדרת ונלך. נשא הרוח את האדרת. אמרה
 נמלה לשלמה לך אבל לא תשכח את הייג ית' ותתנאה בעצמך
 הרבה. והיה הרוח הולך ועולה למעלה בין השמים והארץ ונשאר
 עשרה ימים ועשרה לילות. יום מימים ראה מרקלין אחד גבוה כלו
 בנוי מזהב טוב. אמר שלמה לשריו לא ראיתי כמו זה מרקלין בעולם
 כלל. באותה שעה אמר שלמה לרוח תרד למטה. ירד הרוח למטה והלך
 שלמה הוא ושר שלו אסף בן ברכיה. והיו הולכים ומטיילים סביבות
 המרקלין. וריח עשב שהיה בו כריח גן עדן ולא היו מוצאין לו
 פתח להכנס בו והיו תמהים על זה הדבר כיצד נעשה שיכנס
 בתוכו. הם בזה הענין ושר השדים בא למלך. אמר ליה אדוני
 למה אתה דואג כל כך. אמר שלמה אני דואג על המרקלין זה
 שאין לו פתח. איני יודע כיצד אעשה. אמר שר של שדים אדוני
 המלך עתה אגזור על השדים שיעלו למעלה מנג המרקלין אולי
 ימצאו שום דבר או אדם או עוף או שום בריה. באותה שעה
 צעק על השדים ואמר מהרו ועלו לראש הנג וראו אם תמצאו שום
 דבר. הלכו ועלו וירדו ואמרו אדוננו לא ראינו שם שום אדם
 כלל אלא עוף אחד גדול ושמו נשר והוא יושב על אפרוחיו.
 באותה שעה קרא לשר העופות ואמר ליה לך והבא לי את הנשר.
 הלך הפרס והביא את הנשר לפני שלמה המלך ע"ה ופתח פיו
 בזמר ושבח לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה ונתן שלום למלך
 שלמה. אמר ליה שלמה מה שמך אמר ליה "אלענאד". אמר ליה
 בן כמה שנים אתה. אמר ליה בן ת"ש שנים. אמר ליה ראית או
 ידעת או שמעת שיש לזה הבית פתח. אמר ליה אדוני כחיך וחיי
 ראשך אני לא ידעתי אבל יש לי 'אח גדול ממני מאתים שנה
 והוא יודע ומכין ויושב במעלה שנית. אמר שלמה לסרס תולידך
 זה הנשר למקומו ותביא לי אחיו הגדול ממנו. ולא ראתה אותו

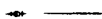
עין. אחר שעה בא לפני שלמה ועמו נשר גדול מן הראשון ואמר שירות ותשבחות לבוראו ונתן שלום למלך שלמה ועמד בין ידיו ואמר לו מה שמך, א"ל. אלעוף. א"ל כמה ימי שני חייך, אמר ליה תת"ק שנה. אמר ליה ידעת או שמעת שיש פתח לזה המרקלין. אמר ליה אדוני חייך וחיי ראשך אני איני יודע אבל יש לי אח גדול ממני ת' שנה והוא יודע ומבין ויושב במעלה שלישית. אמר שלמה לשר העופות תוליך את זה ותביא לי אחיו הגדול ממנו. והוליך אותו ולא ראתם עין. לאחר שעה בא הנשר הגדול והיה זקן מאד ולא היה יכול לעוף נשאו אותו על כנפיהם והביאו אותו לפני שלמה ונתן שבח ותהלה לפני בוראו ונתן שלום למלך. אמר לו שלמה מה שמך, אמר ליה. אלתעמר. אמר בן כמה שנים אתה, אמר ליה בן אלף ויש' שנה. אמר ליה ידעת או שמעת שיש לזה המרקלין פתח, אמר ליה אדוני בחיך לא ידעתי אבל אני קסר לי שיש לו פתח מצד מערב אבל כסחו העפר מרוב השנים שעברו עליו, ואם תרצה תגזור על הרוח שיסיר העפר מסביבות הבית ויתגלה הפתח. גזר שלמה על הרוח ונשב והסיר העפר מסביבות הבית ונתגלה הפתח והיה הפתח גדול מאוד מברזל עשוי ונשאר כמו שרוף ובלוי מרוב הזמנים וראו על הדלת מנעול והיה כתוב עליו. יודע לכם בני אדם שאנחנו ישבנו בזה המרקלין במזכות ובתענוגים שנים הרבה וכשבא עלינו הרעב טחננו המרגליות תחת החטה ולא הועיל לנו והנחנו הבית לנשרים ואנחנו שכבנו על הארץ, ואמרנו להם כל מי שישאל להם על זה המרקלין תאמרו בנוי מצאנוהו. ועוד כתוב לא יכנס אדם בבית הזה אלא אם הוא נביא או מלך, ואם ירצה להכנס בו יחפור לצד ימין הפתח ויראה ארגז (ר"ל ארון מזכוכית) וישבור אותו וימצא בו מסתחות ויפתח הפתח וימצא שער אחד מזהב ויפתח אותו ויכנס בתוכו וימצא שער ב' ויפתח אותו ויכנס בתוכו, וימצא שער ג' ויפתח אותו ויכנס בתוכו ויראה בנין נאה עד מאד ויש בו כריכה אחת מאודם סמדה וברקת ומרגליות ויראה בתוכו קובה אחת מכל מיני מרגליות ויראה כמה וכמה חדרים וחצרים טובים רצופים בלכנים אחת של כסף ואחת של זהב ויסתכל בארץ ויראה צורת עקרב ויסיר העקרב שהוא מכסף וימצא בית תחת הארץ ויפתח אותו ויש בו כמה מיני מרגליות עד אין מספר וכמה מיני זהב וכסף וימצא פתח אחר ועליו מנעול וכתוב על הדלת בעל זה המרקלין

קודם היה בכבוד וגבורה תפחד האריות והדובים ממלכותו והודו.
וישב בזה המרקלין במוכות וכתענונים ומלך וישב על כסאו ובא
זמנו למות בלא עתו ומת ונפל הכתר מעל ראשו. הכנס במרקלין
ותראה תמיהה. אח"כ פתח הדלת ונכנס וראה פתח ג' וכתוב עליו
שהיו יושבין בכבוד ועושה גדול ונשאר המסון והם מתו והלכו
עברו עליהם צרות הזמן נסעו בקברים ולא נשאר להם הליכת רגל
בארץ. ויפתח את הפתח ומצא כריכה אחת מן אודם פמדה וברקת
וכתוב עליה. כמה עמדתי. כמה קריתי. כמה אכלתי. כמה שתיתי.
וכמה לבשתי מלבושים נאים. כמה הפחדתי וכמה פחדתי. והלך
עוד ומצא דירה נאה כן פמדה וברקת ולה ג' כתמים. וכתוב על פתח
הא' בן אדם לא ישקר כך הזמן. תבלה אתה ותלך ותסע ממקומך
ותשכב תחת הארץ. וכתוב על הפתח הב' אל תמהר. מעט מעט
לך כי העולם מזה לזה תנתן. וכתוב על פתח ג' קח לך צדה
לדרך ותקן לך מאכל מבעוד יום כי אתה לא תשאר על הארמה
ולא תדע יום מותך. ופתח הדלת ונכנס וראה צלם אחד יושב.
והרואה אותו יחשוב שהוא חי. וילך לפני הצלם ויגש אליו. ויתרעש
ויצעק בקול גדול בואו בני השמנים, ראו בא שלמה לאבד אתכם.
והיה יוצא אש מנחיריו ועשן. באותה שעה היתה בתוכם צעקה
גדולה ומרה והיה עליהם רעש ורעם. צעק שלמה בקול עליהם
ואמר אתם תפחידו אותי. אין אתם יודעים שאני שלמה המלך
מולך על כל בריה שנרא הקב"ה ואני רוצה ליסר אתכם בכל מיני
יסורין ואתם מורדים בי. וקרא עליהם שם המפורש. באותה שעה
שתקו כלם ולא שום אחד מהם יכול לדבר ונספלו הצלמים כלם
על פניהם ואותם בני השמנים ברחו והשליכו עצמם לים הגדול
כדי שלא יסלו ביד שלמה. קרב שלמה אל הצלם ולקח לוח כסף
מגרונו ושלשלת וכתוב בלוח כל עניני המרקלין ולא היה יודע
לקרות בו ודאג דאנה גדולה ואמר לשריו הלא ידעתם כל כך
יגעתי ונתקרבתי אל הצלם ועתה לקחתי הלוח ואיני יודע מה כתוב
בו. והיה מתכונן ואומר כיצד אעשה וראה והנה בחור אחד בא
מן המדבר ובא לפני שלמה והשתהוה לו ואמר לו מה לך שלמה
המלך שאתה דואג. אמר לו על זה הלוח אני דואג שאיני יודע
מה כתוב בו. אמר אותו בחור תן לי ואני אקרא אותו לך שאני
חייתי יושב במקומו והשי"ת ראה אותך שהיית דואג ושלה אותי
לקרוא לך הכתב. נתן אותו לידו והביט בו וראה והשתומם שעה

אחת ובכה ואמר, אי שלמה זה הכתב בלשון יְגִי כתוב ואומר:
אני שדאד בן עאד מלכתי על אלף אלפי מדינות ורככתי על אלף
אלפי סוסים, והיה תחת ידי אלף אלפי מלך, והרנתי אלף אלפי
גבור. ובשעה שבא אלי מלאך המות לא יכולתי עליו. והיה כתוב
כל מי שיקרא זה הכתב לא ייגע את עצמו הרבה בזה העולם
שסוף כל אדם למות ולא ישאר ביד האדם שום דבר אלא שם
טוב. וזהו מה שבא על ראש שלמה בזה העולם.

וזכר כל הצדיקים לברכה כן יהי רצון אמן.

ת ם

בית המדרש

בו נקhalו לעמוד על נפשם מדרשים קטנים ישנים ומאמרים
שונים יקרים מפנינים אנשי לב אליהם פונים וכל ישראל אומרים
ועונים הננו להם לקונים:

הועתק והוכנס לאינטרנט

הדר המישי

www.hebrewbooks.org

ע"י היים תשס"ט

בו הושבתי אספתי וערכתי ע"פ כתבי יד ודפוסים יקרים
המערכה הזאת :

תפלת מרדכי ואחר בלשון ארם ועבר; הלום מרדכי והוספות למגילת אסתר; ס' אלדר
הדני נוסחא ג'; מעשה הגמלה; מדרש קרי ולא כתוב וכתוב ולא קרי; מדרש ר' עקיבה
בן יוסף על הוינין; כסא ואיסורומוין של שלמה המלך; מדרש דאברהם אבינו; בן עדן
ונידום; מדרש על הפסוק והוא עבר לפניו; אגדת תפלת י"ח; אגדת עולם קטן; אנדחא
דשמעון כסא; מדרש ה' בחכמה יסד ארץ; מדרש שהיה טוב למזמורי תהלים ס"ח - ע"א
וצו - צ"ט וק"ט; מדרש הלל; ענין היום מלך צד; מדרש עשר נלוות נוסחא ב';
מעשה הניאל ע"ה; מעשיית; לקושי מדרשים; הדת שמע ישראל; הוספות להוספות
רבתי; ס' הנוך; לקח טוב על ברכת יעקב אבינו ז"ל.

ולמען ירוין הקורא במ כבוא שבתי בראשם אני הדרש לכבוד התורה

אהרן יעל לינעק

בן ונכד להרב האגון צבי הירש ברודא זצ"ל מחבר ס' ארץ צבי ותאומי צביה ודרשן
בעדת ווינא.

ווינא

ברוצאות האחים ווינסער, (פארמאלס הערצפעלד אויג ביוער)

שנת תרל"ג לסיק.

siehe Steinschneider, Oxf. Catalog. Nr. 3443 — und ist, abgesehen von den Varianten, die sie enthält, sowohl im Wortgefüge als in der Anordnung des Stoffes, wegen des Datums, dass Eldad nämlich seinen Bericht im Jahre 43 nach Spanien gesandt hat, bemerkenswerth.

Die Bezeichnung **משונע** S. 21 bezieht sich auf Muhamed, der in Recension I, S. 106 „der ismaelitische Prophet“ genannt wird, was wahrscheinlich in Rücksicht auf den Druckort Constantinopel geschehen ist.

IV.

Salomo und die Ameise.

(Hebräischer Text S. 22—26.)

König Salomo — so wird hier erzählt — hatte eine sechzig Meilen lange und sechzig Meilen breite kostbare Decke, auf welcher er durch die Luft fuhr, so dass er in Damaskus frühstückte und in Medien zu Abend ass. Seine Befehle führten aus: aus der Classe der Menschen Asaf ben Berechja, unter den Dämonen Rahirät, von den Thieren der Löwe und von den Vögeln der Adler.

Einst kam er auf seinen Wanderungen in das Thal der Ameisen und wurde dort von der Königin derselben, Namens **מחשמה**, die er auf die Hand genommen hatte, beschämt, indem sie ihn an seinen irdischen Ursprung erinnerte und zur Demuth ermahnte. Später erblickte er auf seinen Luftreisen ein herrliches Gebäude, in welches er vergebens einzudringen suchte. Nachdem er den 700 Jahre alten Adler **אלענאד**, den 900jährigen **אלאעוף** und den 1300jährigen **אלתעמר** befragt hatte, gelangte er in die Gemächer desselben, deren Thüren mit Inschriften versehen waren, die auf die Nichtigkeit alles Irdischen hinwiesen, und zog endlich aus dem Schlund einer

Statue eine silberne Platte hervor, deren Schriftzüge er nicht entziffern konnte. Da kam ein Jüngling aus der Wüste her und sagte dem Könige: Diese Buchstaben sind griechisch und ihr Inhalt ist folgender: „Ich Schedäd ben Ad regierte über Tausende Provinzen, ritt auf Tausenden von Rossen, hatte unter mir Tausende Könige und erschlug Tausende Helden — und als der Engel des Todes mir nahte, war ich ohnmächtig!“

Das sind die Umrisse der vorliegenden Erzählung, die nicht dem massvollen hebräischen, sondern dem mehr phantastischen arab. Geiste entstammte, wenn sie auch nicht geradezu eine wörtliche Uebersetzung aus dem Arabischen ist. Denn bereits in der 17. Sure des Koran wird berichtet, dass König Salomo in „das Thal der Ameisen“ (וְאֵד אֱלִיפַל) kam, wo, geradeso wie in unserem Stücke, eine Ameise ausrief: Begebet Euch, Ihr Ameisen, in Eure Wohnungen, dass Euch nicht Salomo und sein Heer unter die Füße treten. Die muhamedanische Legende weiss ferner davon, dass Salomo sich des Ostwindes auf seinen Fahrten bediente, in Jerusalem zu frühstücken, in Persepolis zu Mittag und in Palmyra zu Abend zu essen pflegte (Hammer, Rosenöl I, S. 147); dass der eine seiner Wesire Asaf und der andere der Vogel Simurg war (das. S. 151); und dass die Ameisenkönigin durch die Ueberreichung eines Fäserchens von einem Grashalm ihn belehrte, selbst die geringste Gabe in Berücksichtigung des Spenders huldvoll anzunehmen (das. S. 169). Auch zeugen die arabischen Namen in unserer Erzählung für den muhamedanischen Ursprung derselben. Bloss die vereinzelte Bemerkung, dass Salomo durch die magische Kraft des Gottesnamens (Schem ha - meforasch) sich Gehorsam erzwang, hat ein jüdisches Gepräge. Die Hagada (zu Spr. 6, 6) verwerthet den Fleiss und die Vorsorge der Ameise bloss zu dem Zwecke, um den trägen Sterblichen zu ermahnen, dass er die Busse und die Vorbereitung für das künftige Leben nicht aufschiebe,

während der muhamedanische Geist mehr als der normal hebräische geneigt ist, die Freude am irdischen Sein und Schaffen durch die Hinweisung auf Tod und Verwesung zu verbittern.

Dieses Stück: „Salomo und die Ameise“ findet sich am Ende eines handschriftlichen Midrasch Wajoscha, der Hrn. N. Coronel aus Jerusalem gehörte und in den Besitz der Universitätsbibliothek zu Cambridge übergegangen ist, und wurde auch, wahrscheinlich nach demselben Codex, zusammen mit dem genannten Midrasch in Jerusalem s. a. und ohne Seitenzahl, theils in Quadrat- und theils in rabbinischer Schrift gedruckt.

V.

Keri- und Ketib - Midrasch.

(Hebräischer Text S. 27—30.)

Ein Theil der Masora, die Orthographie, Vocalisation und Accentuation der Bibel stehen im Dienste der Halacha und der Hagada, und so lange dies nicht allseitig erkannt und berücksichtigt werden wird, werden gewisse Partien der hebräischen Grammatik mangelhaft bleiben, da sie grammatische Regeln aufstellen oder Ausnahmen anführen, die nicht im Wesen der hebräischen Sprache, sondern in der halachischen oder hagadischen Deutung der betreffenden Schriftstellen ihren letzten Grund haben. So sind z. B. die Accentuationen von **וַיִּשְׁחַט** (Ex. 38, 28) und **וַיִּשְׁחַט** (Lev. 8, 15. 19, 23.) hagadischen Ursprungs, und das Makkef in **נִשְׁקָרְבָר** (Ps. 2, 12) ein Protest gegen die christlich-messianische Uebersetzung des Wortes **בֵּן** mit „Sohn“, indem es vielmehr als Adverbium in dem Sinne von „rein“, „lauter“, zu nehmen sei.

Andererseits wurden masoretische Midraschim im Laufe der Zeit verfasst, d. h. solche, welche kleinere Masora-Stücke im hagadischen Interesse ausdeuteten